

- **Θεωρητικό σημείο αφετηρίας:** Οι Έλληνες και το παράλογο (E. Dodds)

1. Ομηρικό θαύμα:

Ιλιάδα 18.462-7

Τὴν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα περικλυτὸς ἀμφιγυήεις·
θάρσει· μή τοι ταῦτα μετὰ φρεσὶ σῆσι μελόντων.
αἶ γάρ μιν θανάτοιο δυσηχέος ᾗδε δυναίμην
νόσφιν ἀποκρύψαι, ὅτε μιν μόρος αἰνὸς ἰκάνοι,
ὥς οἱ τεύχεα καλὰ παρέσσειται, **οἷά τις αὖτε**
ἀνθρώπων πολέων θαυμάσσειται, ὅς κεν ἴδῃται.

#αντικείμενα τέχνης

Αμέσως της απάντησε ο φημισμένος, ο χωλός θεός. «Κάνε κουράγιο, μην αφήνεις αυτή την έγνοια να σε βασανίζει. Μακάρι να μπορούσα κι από τον άθλιο θάνατο μακριά να τον κρατήσω, όταν η μαύρη μοίρα θα τον βρει, όμως τα ωραία όπλα από μένα θ' αποκτήσει, τέτοια που ο κόσμος όλος, όποιος τα δει, θα μείνει μ' ανοιχτό το στόμα».

- Χωλός θεός
- Θαύμα και άψυχα αντικείμενα (η ασπίδα του Αχιλλέα και όχι ο ίδιος ο Αχιλλέας)

Οδύσσεια 6.48-51

αὐτίκα δ' Ἡὼς ἦλθεν ἐϋθρονος, ἥ μιν ἔγειρε
Ναυσικάαν εὐπεπλον· ἄφαρ δ' **ἀπεθαύμασ' ὄνειρον**,
βῆ δ' ἴμεναι διὰ δώμαθ', ἴν' ἀγγείλειε τοκεῦσι,
πατρὶ φίλῳ καὶ μητρὶ.

θεϊκό στοιχείο

Ερώτημα: Ποιο είναι το *συναισθηματικό* περιβάλλον μέσα στο οποίο κάνει την εμφάνισή του θαύμα στα ομηρικά έπη (και πώς προοικονομεί το τραγικό παράδειγμα);

2. Τραγικό θαύμα

Ευριπίδης, *Άλκηστη* στ. 1123-33

Αδ. ὦ θεοί, τί λέξω; **θαῦμ' ἀνέλπιστον τόδε.**
γυναῖκα λεύσσω τὴν ἐμὴν ἐτητόμως,
ἢ κέρτομός μ' ἐκ θεοῦ τις ἐκπλήσσει χαρὰ;
Ηρ. οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τήνδ' ὄραϊς δάμαρτα σὴν.
Αδ. ὄρα δὲ μή τι **φάσμα** νερτέρων τόδ' ἦι.

#θαύμα και τρόμος

...

Αδ. ἀλλ' ἦν ἔθαπτον εἰσορῶ δάμαρτ' ἐμὴν;
Ηρ. σάφ' ἴσθ'. ἀπιστεῖν δ' οὐ σε θαυμάζω τύχη.
Αδ. θίγω, προσεῖπω ζῶσαν ὡς δάμαρτ' ἐμὴν;
Ηρ. πρόσσειπ'. ἔχεις γὰρ πᾶν ὅσονπερ ἤθελες.

Άδμητος

Ω θεοί, τι να πω; Πρόκειται για ένα ανέλπιστο θαύμα. Είναι πραγματικά η γυναίκα μου αυτή που βλέπω εδώ, ή μήπως κάποια απατηλή χαρά που στέλνει ένας θεός που με εξαπατά;

Ηρακλής

Δεν είναι έτσι: η γυναίκα που βλέπεις εδώ είναι η γυναίκα σου.

Άδμητος

Ίσως είναι κάποιο φάντασμα από τον Κάτω Κόσμο... Βλέπω, αλήθεια, τη γυναίκα μου, αυτήν που έθαψα;

Ηρακλής

Βεβαίως, αν και δεν εκπλήσομαι που δεν πιστεύεις στην τύχη σου.

Άδμητος

Να την αγκαλιάσω και να τη χαιρετήσω ως ζωντανή σύζυγό μου;

Ηρακλής

Χαιρέτησέ την. Έχεις ό,τι επιθυμεί η καρδιά σου.

Ερωτήματα: (i) τι έχει αλλάξει στην τραγωδία σε σχέση με το ομηρικό θαύμα; (ii) Ποια σημεία της παραπάνω σκηνής μάς προετοιμάζουν για μεταγενέστερες εκδοχές του θαύματος σε άλλα λογοτεχνικά είδη;

3. Ιστοριογραφικό θαύμα

Ηρόδοτος 1.1 . #θαυμαστά έργα

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ <δὴ καὶ> δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

Ηρόδοτος 2.35 #θαυμαστοὶ τόποι καὶ λαοὶ + ἡ ἐννοία τῆς ἀντιστροφῆς

Ἔρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λόγον, ὅτι πλεῖστα θωμάσια ἔχει ἢ ἡ ἄλλη πᾶσα γῆ καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν. τούτων εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροίῳ καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἡθεᾶ τε καὶ νόμους, ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἐόντες ὑφαίνουσι.

➤ **Ἡ περίπτωση τοῦ Πολύβιου (Ἱστορίαι 1.1-4): ἱστορικός χρόνος καὶ θαύμα**

Τὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἴδιον καὶ τὸ θαυμάσιον τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν τοῦτ' ἔστιν ὅτι ... ἡ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἔκλινε μέρος καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

4. Φιλοσοφικό θαύμα

Αριστοτέλης, *Μετά τα Φυσικά* 982b

διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες.

➤ **Ἡ ἀγνοία ὡς θετική δύναμη**

5. Ιατρικό θαύμα

Ιπποκράτης, *Περί διαίτης οξέων*

Ὅκοσοισι δὲ τῶν πυρετῶν δῖνοι τε ἀπ' ἀρχῆς καὶ σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσι καὶ οὔρα λειπὰ, τοῦτέοισι προσδέχεσθαι πρὸς τὰς κρίσιαις παροξυνθησόμενον τὸν πυρετὸν· **οὐ θαυμάσαιμι δ' ἂν οὐδ' εἰ παραφρονήσειαν.**

- Η εξάλειψη του θαύματος

6. Παραδοξογραφικό θαύμα

Φλέγοντας, *Περί θαυμασιῶν 6*

Καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ ποταμῷ **ἐγένετο ἀνδρόγυνος**, ἄρχοντας Ἀθήνησιν Αντιπάτρου, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Μάρκου Βινικίου καὶ Τίτου Στατιλίου Ταύρου, τοῦ Κουρβίνου ἐπικληθέντος. παρθένος γὰρ γονέων ἐπισήμων τρισκαίδεκάετις ὑπάρχουσα ὑπὸ πολλῶν ἐμνηστεύετο, οὔσα εὐπρεπῆς. ὥς δ' ἐνεγυήθη ᾧ οἱ γονεῖς ἐβούλοντο, ἐνστάσης τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου προϊέναι τοῦ οἴκου μέλλουσα αἰφνιδίως πόνου ἐμπεσόντος αὐτῇ σφοδροτάτου ἐξεβόησεν. ἀναλαβόντες δ' αὐτὴν οἱ προσήκοντες ἐθεράπευον ὡς ἀλγήματα ἔχουσαν κοιλίας καὶ στρόφους τῶν ἐντὸς· τῆς δὲ ἀλγηδόνης ἐπιμενούσης τρισὶν ἡμέραις ἐξῆς ἀπορίαν τε πᾶσι τοῦ πάθους ποιοῦντος, τῶν πόνων οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἔνδοσιν λαμβανόντων, **καίτοι πᾶσαν μὲν θεραπείαν αὐτῇ προσφερόντων <τῶν> ἐν τῇ πόλει ἰατρῶν**, μηδεμίαν δὲ τοῦ πάθους δυναμένων αἰτίαν εὑρεῖν, τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν περὶ τὸν ὄρθρον μείζονα τῶν πόνων ἐπίδοσιν λαμβανόντων, σὺν μεγάλῃ οἰμωγῇ ἀνακραγούσης, ἄφνω αὐτῇ ἀρσενικὰ μόρια προέπεσεν, καὶ ἡ κόρη ἀνὴρ ἐγένετο. (4) μετὰ δὲ χρόνον εἰς Ῥώμην ἀνηνέχθη πρὸς Κλαύδιον Καίσαρα· ὁ δὲ τοῦτου ἕνεκα τοῦ σημείου ἐν Καπετωλίῳ Διὶ Ἀλεξικάκῳ ἰδρύσατο βωμόν.

- **Θαύμα και ανθρώπινο σώμα**
- **Θαύμα και υβριδικότητα**